

helen
srakočić-kovač

fotografske
galerije

photographer's
galleries

RAZGOVOR S
MICHAELOM HOPPENOM

INTERVIEW WITH
MICHAEL HOPPEN

▼ Izum fotografije u ne tako dalekoj prošlosti revolucionirao je način na koji vidimo, osjećamo i promišljamo svijet koji nas okružuje, ali fotografija se ipak još bori da bude prihvaćena kao ravnopravan umjetnički oblik.

Da bi se nova umjetnost cijenila, prihvatila i da bi je, napokon, publika počela prikupljati, potrebno je da ona postane dio institucija poput muzeja ili javnih galerija (sindrom "ako je u muzeju, onda je to zacijelo umjetnost"). Njihovo znanje, stručnost i prihvaćenost u javnosti od najveće su važnosti za opstanak medija.

Još 1970-ih su korporacijske zbirke fotografija u Sjedinjenim Državama imale znatan utjecaj na tržište umjetničke fotografije, ujedinivši velike tvrtke s umjetnošću, muzejima i publikom. Kao i uvijek kada je riječ o prikupljanju umjetničkih djela, Amerikanci predvode, dajući financijske poticaje kako bi pomogli ulagačima i sakupljačima. Na primjer, često se donacijama ostvaruju porezne olakšice od oko 30% cijene te stoga muzeji mogu dobiti najbolje dostupne izvedene fotografije na tržištu, kao i prikupljati financijske ili materijalne darove fotografija, privatnih sakupljača i fotografskih fondacija kako bi si olakšali daljnje nabavke.

U Europi još ne postoji ništa tako razrađeno i korisno. U Velikoj Britaniji se početkom 1980-ih pokušalo uvesti slične poticaje za umjetničke donacije, ali zakoni nikad nisu doneseni. U usporedbi sa Sjedinjenim Državama, britanska situacija posebno je tužna jer se muzeji moraju oslanjati na skromne budžete iz vladina proračuna te na donacije umjetnika i privatnih dobročinitelja - što ne pospješuje poticanje promocije umjetnosti niti kupovinu najboljih umjetničkih djela na tržištu. Najbolju europsku umjetnost i dalje kupuju Amerikanci i više je nikada nećemo vidjeti.

Živeći u Londonu i baveći se britanskom fotografijom proteklih trideset godina, osjećam jaku privrženost i zaštitnički se postavljam prema fotografiji koju smo zastupali, posebice s obzirom na to da je u Britaniji fotografija uvijek bila u lošijem položaju od ostalih umjetnosti.

Dok je MoMA u New Yorku još 1947. (!) otvorio svoj stalni fotografski odjel pod sjajnim vodstvom Edwarda Steichena, u Europi, a posebno u Velikoj Britaniji tek 1970-ih dolazi do porasta zanimanja za fotografiju kad Photographers' Gallery prvi put otvara vrata u siječnju 1971. i otad se širi (kao registrirana dobrotvorna organi-

● The invention of photography, in not such a distant past, revolutionised the way we see, feel and think about the world that surrounds us and yet photography has been struggling to be accepted as a equal to other art forms.

For any new art to be appreciated, accepted and finally collected by public it needs to become a part of such establishments as museums or public galleries ("if the museums show it, it must be alright" syndrome). Their knowledge, expertise and public acceptance are paramount for that medium to survive.

As early as 1970s the corporate collections of photography in the United States have had a significant impact on the photographic art market of the 20th century, uniting big business with art, museums and the public. As always when it concerns collecting art, the Americans have been leading the way by putting financial incentives in place to help investors and collectors. E.g. for tax purposes, it is often common for donations to minimize the tax consequences of the purchase price by roughly 30% of the purchase, thus making it possible for the museums to get the best available photographic prints on offer and also amass financial or print gifts by photographers, private collectors and photographic estates to facilitate further purchases.

Nothing so elaborate and useful exists in Europe. There was an attempt to introduce similar incentive for art donations in the UK in the early 1980, but the legislation was never passed. In comparison with the United States the European, specially the British situation is rather sad as the museums have to rely on meagre budgets from the government, donations from the artists and private benefactors for freebies - not conducive to a stimulating promotion of the arts or buying the best art available on the market. Our best European art continues to be bought by the Americans and we will never see it again.

Having lived in London and been involved with the British photography scene for over 30 years, I feel very attached and protective of the photography we championed especially as, among all the arts, photography in the UK has always fared the worst.

Whilst New York's MoMA opened its permanent photography department as early as 1947 (!), under the brilliant directorship of Edward Steichen, in Europe and specially the UK it was only in the early 1970's that photography sees a flourish of interest: the

zacija, dobivajući otad subvencije od strane Arts Council of Great Britain). Potom je Victoria & Albert Museum, jedan od najstarijih muzeja u Londonu, koji ima jednu od najvećih i najboljih fotografskih zbirki na svijetu, s originalnim fotografijama i dagerotipijama koje potječu još iz 1839., sredinom 1970-ih počeo izlagati dragulje iz svoje kolekcije. Publika je hrlila na izložbe. Aukcije fotografija u Sotheby's-u i Christie's-u otpočele su 1975. i postale su važni datumi u rokovniku svakog sakupljača (aukcije se održavaju dvaput godišnje u New Yorku i Londonu), ali bile su potrebne još četiri godine da bi se 1979. otvorila prva komercijalna galerija posvećena isključivo fotografiji. Danas London ima šest fotografskih galerija. Brojne likovne galerije počinju izlagati fotografiju i imaju barem jednog ili dva fotografa u svom portfoliju. Galerija Tate Modern oprezno kupuje fotografije, ali ih i posuđuje od muzeja Victoria & Albert (koji još uvijek nema pravi budžet za kupnju fotografija). Charles Saatchi dodaje fotografiju svojoj zbirci, a Citibank daje važne godišnje nagrade za fotografiju. Govorilo se da će tu banku slijediti i druge korporacije.

Francuska scena ponešto je drukčija - tijekom 1980-ih Francuska je prigrllila fotografiju i danas samo u Parizu djeluje dvadesetak uspješnih komercijalnih fotografskih galerija; najstariju je 1971. osnovala Agathe Gaillard i ona još uvijek izvrsno posluje. Samo su u Parizu dva muzeja posvećena fotografiji, a francuska vlada i korporacije obilato ih sponzoriraju.

Njemačka je korak uhvatila nešto poslije, tako da od 1990-ih njemačka vlada ulaže milijune eura u stvaranje muzeja fotografije i sponzoriranje tog medija.

Kao što vrijedi i za sve ostale umjetničke oblike, danas postoji vrlo malen broj sakupljača s dovoljnim poznavanjem fotografije i s dovoljnim samopouzdanjem da je kupuju. Ali da bi umjetnički oblik opstao, razvijao se i postao predmetom prikupljanja, nisu nam potrebni samo muzeji koji utiru putove, nego i komercijalne galerije koje imaju sredstva i znanje da pomiču granice i traže svježu krv kako bi povećale svoje galerijske zbirke i radile zajedno s muzejima. Potrebni su nam i nakladnici koji vole i razumiju fotografiju, potrebni su nam specijalizirani likovni sajmovi (fotografija ima AIPAD u New Yorku, ParisPHOTO, Photo London, Photo LA i velik broj drugih likovnih sajmova na kojima fotografija igra važnu ulogu i više nije u zapečku), a potrebni

Photographers' Gallery opened its doors for the first time in January 1971 and continues expanding (as a registered charity it has been receiving the Arts Council of Great Britain grants ever since). Then the Victoria & Albert Museum, one of the oldest museums in London, and with one of the largest and best photographic collections in the world, with original prints and daguerreotypes dating as early as 1839, started exhibiting jewels from its collection in the mid 1970s. The public flocked. The photographic auctions at Sotheby's and Christie's were inaugurated in 1975 and have become important dates in every collector's diary (the auctions are held twice a year in NY and London), but it took another four years for the first commercial gallery dedicated solely to photography to open in 1979.

London now has six photographic galleries. Numerous art galleries are beginning to show photography and have at least one or two photographers on their books. The Tate Modern is carefully buying photographic prints but also borrowing photography from the Victoria & Albert Museum (who are still without a proper purchasing budget for photography). Charles Saatchi is adding photography to his collection and The Citybank is giving important annual awards to Photography. There was talk that other corporations may follow suit.

The French scene is slightly different - during the 1980s the French embraced the photography and today Paris alone has some 20 flourishing commercial photographic gallery, the oldest was founded by Agathe Gaillard in 1971 and still going strong. There are two photography museums in Paris alone heavily sponsored by the government and the corporations.

Germany caught up a bit later, and since the 1990s the German government has been investing millions on euros in creating museums for photography and sponsoring the medium.

Now, as with every art form, there is a very small number of collectors with sufficient knowledge of photography and confidence to buy it - but for an art form to survive, develop, grow and become collectable we not only need the museums to pave the way, but also the commercial galleries who have the resources and the knowledge to push the boundaries and search for new blood to add to their gallery stock and to working in tandem with the museums. We also need the publishers who love and un-

su nam i festivali fotografije na kojima se voditelji muzeja i galerija, fotografi i sakupljači susreću i razgovaraju u opuštenoj i umjetnošću prožetoj atmosferi. Europa obiluje takvim događanjima: Arles je sada već 30 godina star, Perpignan se specijalizira za fotožurnalizam i privlači galerije, trgovce, agente i fotografe iz cijeloga svijeta. Postoje i drugi - u Oportu, Madridu, Berlinu, da spomenemo samo najveće.

Tržište fotografije u Europi sazrijeva i moguće je kupiti visokokvalitetne fotografije od uglednih galerija. Svi sanjamo o tome da dostignemo američku svjesnost i poštovanje umjetničke fotografije, ali samo vrijeme će pokazati hoćemo li ikada dostići američku tržišnu zrelost. No ipak, stvari u Europi brzo se mijenjaju, i to nabolje. U usporedbi sa sakupljanjem drugih umjetničkih medija, fotografija je relativno nova. Kvalitetna fotografija (osim fotožurnalizma) svjesno se stvara kao umjetnost koja se uklapa u vlastiti estetski kontekst - fotografija kao predmet (umjetničko djelo) cijeni se zbog estetskih kvaliteta i obraća se poznavateljima i sakupljačima, te se stoga kupuje i kao investicija. Treba imati na umu i da fotografiskom tržištu u velikoj mjeri pomaže publicitet slavnih osoba i pop-zvijezda koje ozbiljno sakupljaju fotografiju (Elton John, Madonna, Mick Jagger, Paul McCartney, Bob Geldof, David Bowie i mnogi drugi).

No, trebali bismo se radovati zbog us trajnosti, sakupljačkog mentaliteta i puke megalomanije Amerikanaca koji i dalje sakupljaju, a odavno su prestali sumnjati u fotografiju kao umjetnost. Mnoge bi europske zbirke nestale kad ne bi bilo američke ljubavi prema fotografiji.

Željela bih objavit i izvrsne vijesti, premda su one daleko od našeg hrvatskog i europskog muzejskog konteksta i kapaciteta: ovaj mjesec (ožujak 2005.) njujorški Metropolitan Museum of Art ('Met') kupio je slavnu zbirku Gilman, koja se sastoji od više od 1350 fotografija i fotografskih albuma - ukupno više od 8500 pojedinačnih fotografija. Smatra se da je ta zbirka jedna od najvažnijih privatnih zbirki na svijetu. Procjenjuje se da vrijedi i do 100 milijuna USD.

Kupnja zbirke Gilman barem petnaest godina bila je glavni prioritet i cilj muzeja. Ona u golemoj mjeri jača njegov fundus koji pokriva prvih stotinu godina medija fotografije. Štoviše, zbirka Gilman na mnogo je područja jača od Metove postojeće zbirke i postavlja taj muzej na najugledniji položaj u

derstand photography; we need specialist art fairs (photography has AIPAD in NY, Paris PHOTO, Photo London, Photo LA and a number of other art fairs where it plays an important role and is no longer pushed in the corner) and we need photographic festivals where the museum directors, the galleries, the photographers and the collectors meet and talk in a relaxed and artistically charged atmosphere. Europe abounds with them: Arles is now over 30 years old, Perpignan specialises in photojournalism and attracts galleries, dealers, agents and photographers from all over the world, there are others in Oporto, Madrid, Berlin to name the biggest.

The photographic market in Europe is maturing and one can buy high quality collectable photographic prints from reputable galleries. We all dream of equalling the American awareness and appreciation of fine photography but only time will tell whether we will ever match their market maturity. Still, things in Europe are now changing quickly and for the better. In comparison to collecting other art media, photography is relatively new. Most fine photography (excluding photojournalism) is consciously created as art that fits into an aesthetic context of its own - photography as an object (piece of art) is appreciated for its aesthetic qualities, appealing to connoisseurs and collectors and therefore bought also for investment. Mind you, the photographic market has greatly been helped by the publicity around the famous personalities and pop stars seriously collecting photography (Elton John, Madonna, Mick Jagger, Paul McCartney, Bob Geldof, David Bowie and many others).

However, we should rejoice at the persistence, magpie mentality and sheer megalomania of the Americans who continue to collect and who have long stopped having doubts about photography being an art. Many European collections would have disappeared were it not for the American love for photography.

I wish to share great news however far it may be removed from our Croatian and European museum environments and capabilities: This month (March 2005) New York Metropolitan Museum of Art acquired the famous Gilman paper collection which consists of more than 1,350 photographs and photographic albums - comprising more than 8,500 individual photographs in total. The collection was widely considered to be one of the most important private collections in the

vezi s prezentacijom enciklopedijske povijesti umjetnosti fotografije. Ona predstavlja golemu predanost muzeja i njegovoj publici naznačuje ugledno mjesto koje fotografija zauzima u Metu i koje Met danas ima u svijetu fotografije. Time je "ostvaren san", a istovremeno je bogato nagrađena ustrajnost.

Ne znam ni za jedan muzej u Hrvatskoj koji bi imao vlastiti odsjek za fotografiju ili fotografsku zbirku u stalnom postavu. To će se morati promijeniti želimo li da nas prihvate kao kompetentne igrače na svjetskoj sceni. Naše naslijeđe čudesno je bogato, ono zaslužuje da ga se vidi izvan naših granica. Imamo i malu skupinu progresivnih, inventivnih i inovativnih suvremenih umjetnika kojima se možemo ponositi u svakoj svjetskoj galeriji. Moramo u svojoj svijesti prihvatiti fotografiju kao pravi umjetnički medij 21. stoljeća.

Michael Hoppen, vlasnik i voditelj Galerije Michael Hoppen u Londonu, jedne od najstarijih, najcjenjenijih i najuspješnijih fotografskih galerija u Londonu, izlaže uglavnom djela fotografa 20. i 21. stoljeća, ali povremeno i djela fotografa iz 19. stoljeća.

■ ■ Osnovali ste jednu od najuspješnijih i najvećih londonskih galerija koje su posvećene samo fotografiji. Možete li nam nešto reći o povijesti galerije?

Profesionalni život počeo sam 1984. kao komercijalni fotograf, nakon što sam četiri godine studirao fotografiju u Londonu. Iz hobija sam počeo kupovati fotografije na buvljacima, a potom i na aukcijama. Većina je mojih prijatelja mislila da sam lud, ali mi je sakupljanje pružalo pravo zadovoljstvo. Na žalost, tako sam shvatio i da nikada neću biti velik fotograf.

1992. sam prestao raditi kao komercijalni fotograf i počeo prodavati fotografije; to je bilo najbolje što sam mogao učiniti i otad uživam u tome.

Možda ću se jednog dana vratiti fotografiji, ali tek kad budem bio bolji od onih čije fotografije skupljam. No nemojte se previše nadati!

■ ■ Kada ste se zainteresirali za fotografiju?

Kad mi je bilo osam godina počeo sam fotografirati iz zabave. Uvijek sam volio imati kameru u rukama i snimati događaje, misli itd.

Ali ozbiljno sam se zainteresirao za vrijeme studija u Goldsmith College of Art and

world. Estimates of its value have been placed as high as US\$100 million.

For at least the last 15 years, the acquisition of the Gilman collection has been the Museum's No.1 priority and goal. It adds enormous strength to their holdings in photography of the first hundred years of the medium. Indeed, in many areas the Gilman collection alone is stronger than the Met's existing collection and places the Museum in a pre-eminent position to present the encyclopaedic history of the art of photography. It represents an enormous commitment on the part of the Museum and signals to their public the prominent place that photography has at the Met and that the Met now has in the world of photography. "A dream come true" and a persistence well awarded.

I am not aware of a museum in Croatia that has its own photography department or a photographic collection on permanent display. This will have to change if we are to be accepted as competent players on the world scene. Our heritage is wonderfully rich, it deserves to travel and be seen outside our borders. We also have a small group of progressive inventive and innovative contemporary artists who can do us proud on any gallery wall in the world. We must open our minds to embracing photography as the art medium of the 21st century.

Michael Hoppen, owner and director of Michael Hoppen Gallery in London, one of the oldest, most respected and successful photographic galleries in London showing mostly work by 20th and 21st century photographers and occasionally showing 19th century photographers.

● ● You founded and run one of the most successful and largest London galleries specialised in photography. Could you trace its history?

I started life as a commercial photographer in 1984, having studied photography for four years in London.

As a hobby, I started collecting old photographs from flea markets initially, and then at auctions. Most of my friends thought I was mad, but the collecting gave me a lot of pleasure. Unfortunately, it also showed me that I was never going to be a great photographer.

So I gave up taking pictures commercially in 1992, and started dealing, which

Design u Londonu. Jako su me nadahnjivali Bourdan, Lartigue, Avedon, Sander, Deakin, Arbusova, da nabrojim samo neke fotografe. Njihove su fotografije fantastične i još uvijek prema njima i prema mnogim drugima osjećam isto što i tada.

Isto tako volim radove 'Nepoznatog', možda najvećeg fotografa koji je ikad postojao.

Takve su me fotografije stalno gurale naprijed.

■ ■ Koje fotografe predstavljate i koje najviše cijenate?

Mi predstavljamo mnogo fotografa kao što su Jacques Henri Lartigue, Peter Beard, Erwin Blumenfeld, David Parker, Desiree Dolron, Horacio Coppola, Colin Jones, Sarah Moon, Roger Ballen, Terry Richardson, Lucien Harve, Ernst Haas, Guy Bourdin, Robert Frank, Roger Parry, Seydou Keita, Georg Hoyningen-Huene, da nabrojim samo neke.

Povijest fotografije je mlada i ima još dosta onih čija bih djela htio izlagati. Imamo samo četiri izložbe godišnje u svakom od naša tri galerijska prostora. Nadamo se da smo dobrom pripremom i izborom uspjeli ponuditi odlične izložbe.

■ ■ Koji su uvjeti za izlaganje u vašoj galeriji?

Naši uvjeti odražavaju našu vjeru u vrhunsku kvalitetu. Fotografije moraju zračiti, odjekivati nečim što je više od same ljepote i tehnike.

Bezvremenska, trajna kvaliteta najvažnija je kad birate radove za izložbu. Pitate se hoće li te fotografije biti cijenjene za 50-100 godina ili hoće li biti relevantne mnogo godina nakon nastanka. Mi podržavamo mnogo aspekata fotografije, ali teško je pokriti sve i želio bih da imamo dovoljno vremena i mjesta da učinimo mnogo više.

■ ■ Postoji li fotograf koga/koju posebno cijenate i čije biste radove željeli izlagati u svojoj galeriji?

Martin Chambi je umjetnik čije sam radove uvijek želio izložiti u svojoj galeriji. Uz Augusta Sanderu, on je najvjerojatnije otac portreta 20. stoljeća. Moj sljedeći favorit je Julia Margaret Cameron.

Uvijek sam volio radove Guya Bourdana i, premda se to doimalo nemogućim, sretan sam što smo prvi u Europi izložili njegove fotografije. Kakav genij, pravi majstor!

was the best thing I did, and I have enjoyed this aspect of photography ever since.

Maybe one day I will go back to taking my own pictures, but only when I can do it better than the people I collect. Don't hold your breath!

● ● How did you become interested in photography?

I started taking pictures for fun when I was 8 years old, I always enjoyed having a camera and recording my days, thoughts etc.

But it was at Goldsmiths College that I really became interested and was very influenced by Bourdin, Lartigue, Avedon, Sander, Deakin, Arbus, to name a few. Their pictures were just amazing, and I still feel the same way about them and many others today.

I also love pictures by the 'Unknown', probably the greatest photographer that ever lived.

It is these pictures that drove me all the time.

● ● Which photographers do you represent and which do you appreciate the most?

We have represented many photographers, from Jacques Henri Lartigue, Peter Beard, Erwin Blumenfeld, David Parker, Desiree Dolron, Horacio Coppola, Colin Jones, Sarah Moon, Roger Ballen, Terry Richardson, Lucien Harve, Ernst Haas, Guy Bourdin, Robert Frank, Roger Parry, Seydou Keita, Georg Hoyningen-Huene, to name a few.

The history of photography is so young and there are still many practitioners I would like to show. We only hold four shows each year in each gallery, hoping that we do an excellent job in exhibiting them and doing our background research well.

● ● What is your exhibition policy?

Our exhibition policy has to reflect our belief in excellence. The pictures have to resonate beyond just being good or pretty.

A timeless quality is the most important thing when viewing work and selecting for an exhibition. Will the pictures still be appreciated 50-100 years from now, or, do they still have relevance many years after they were taken? We try to support many aspects of photography, but it is hard to do it all justice and I wish we had more space and time to do much much more.

● ● Is there a particular photographer you admire and would like to show?

■ ■ Što je specifično za englesko fotografsko tržište i po čemu se ono razlikuje od, na primjer, njemačkog ili francuskog? Izgleda da se printovi iz 19. i s početka 20. stoljeća radije kupuju od suvremenih. Kako to objašnjavate?

Mislim da se to odnosi na sve sakupljačke zajednice, no u Engleskoj vlada neza interesiranost za skupljanje fotografije, što mi je uvijek bilo teško protumačiti, zato što je fotografija praktički izumljena ovdje i bila je neobično važan dio viktorijskog života.

19. stoljeće se ovdje lako prodaje, ali većina tih kupljenih printova odlazi nepovratno za Ameriku.

Između ostaloga, nedostaje nam centar za fotografiju u Londonu, koji bi, uvjeren sam, znatno poboljšao razumijevanje i prihvaćanje umjetničke fotografije.

■ ■ Kakvo je Vaše mišljenje o suvremenoj britanskoj fotografiji i o suvremenoj fotografiji uopće?

Volim fotografiju 19., 20. i 21. stoljeća ako je dobra i ne pridajem važnost geografskim granicama. Fotografska zajednica je golemo globalno selo, no britanska je fotografija uglavnom prilično ograničena - nedostaje joj nekadašnja dinamičnost i vitalnost. Nadam se da će se stvari promijeniti.

Pogledajte samo rusku ili mađarsku fotografiju - gdje su oni danas u usporedbi sa slavnom prošlošću? Osim Borisa Mikaelova i još nekolicine ruskih i mađarskih fotografa ne mogu se baš pohvaliti poznatijim fotografima. Sve je cikličko, ali potrebna je interna podrška vlade i društva. Na žalost, toga trenutačno nema u Velikoj Britaniji, no nadam se da će se stvari promijeniti.

■ ■ Kako će se, po vašem mišljenju, razvijati fotografsko tržište?

Tržište je trenutačno vrlo jako, ali kao što sam već spomenuo, sakupljanje je još prilično slabo. Isto tako, ulagače ne zanima ulaganje u fotografske projekte jer je teško informirati se, pa se boje da se ne opeku ako ne kupuju informirano, od priznatih trgovaca umjetninama ili od priznatih galerija. I dalje smatram da je dobra fotografija relativno jeftina, ali svake godine cijena raste. Važnije je da je sve teže naći dobar materijal. To znači da će mu cijena stalno rasti, no proći će još puno vremena prije nego što cijene dosegnu vrhunac.

Someone I have always wanted to show is Martin Chambi. I think with August Sander, he is probably the father of the 20th century portraiture. My other great favourite is Julia Margaret Cameron.

I have always wanted to hold a Guy Bourdin show and never thought that we would be able to, but I am happy that we were the first in Europe to show his work.

A genius and a real master.

● ● What is specific to the English/British photographic market? What makes it different from, let's say, the German or French? The highly priced great photographs of the 19th and 20th century seem to be purchased more easily than the contemporary work. How do you explain this?

I think this applied to all collecting communities, but England suffers from the lack of interest in collecting photography, which I have always found hard to understand as photography was almost invented here and was a very important aspect of Victorian life.

19th century work does well here, but much of it travels to America once bought and does not come back.

One of the big things missing is a centre for photography in London, which, I think, would make a big difference.

● ● What is your opinion of English/British contemporary photography and contemporary photography in general?

I love all photography: 19th, 20th and 21st century work if it is really good and I do not see geographical boundaries as important. The photo community is a huge global village. However, British photography is very parochial for the most part and certainly lacks some of the vitality and dynamism that it once had. I am sure things will change, though.

Look at Russian or Hungarian photography, with its illustrious history, and what it is doing today. Apart from Boris Mikaelov and a couple of other Russians and Hungarians, photography is hardly setting the world alight. It is cyclical, but needs internal support from government and the community. Sadly this is not happening in Britain at the moment. Things, I hope, will change.

● ● How do you think the market will develop?

The market is very strong at the moment, but, as I have said, the collecting community is still very small. It is also not very

■ ■ Kakvo je vaše mišljenje o europskim i američkim fotografskim aukcijama?

Jako pozitivno, jer aukcije nam pružaju mogućnost da se printovi razgledaju izbliza, bez rama i stakla. Da, to je pravi način za proučavanje tržišta.

■ ■ Mislite li da je ideja o 'vintage' printu važna?

Da i ne! Najvažnije je kupiti najbolji print koji se može naći.

Manji fotografi nisu dobro "printali" na početku karijere i ja bih radije imao njihov najbolji print, bez obzira na to kad je izveden. Međutim, tržište zahtijeva 'vintage' printove bez obzira na kvalitetu i daje im prednost nad kasnijim printovima. Ta rasprava ne može se razriješiti za nekoliko minuta. Dovoljno je reći - kupujte najbolje što možete i najbolji rani print koji možete naći.

■ ■ Sudjeljujete na međunarodnim sajmovima. Što time dobivate?

Volim sajmove. Tu susrećete zanimljive ljude, velike umjetnike, a i dobro je vidjeti što drugi izlažu. Problem je naći dovoljno dobrog materijala za vlastiti štand.

■ ■ Kakav savjet biste dali novim sakupljačima?

Kupite najbolje što si možete priuštiti, tražite savjet i slušajte svoje srce! Ako fotografije ne 'komuniciraju' s vama, nemojte ih kupiti!

■ ■ Sakupljate li vi osobno fotografiju?

Naravno! Tako sam i počeo, kupujući na buvljacima i nakon toga na aukcijama, što je još bio dobar i jeftin način sakupljanja.

I dalje skupljam, a jedan od mojih najdražih fotografa zove se Nepoznati! ▼

attractive to speculators, as knowledge is hard to obtain and you can get your fingers burnt if you do not buy with knowledge or at least from reputable dealers. I still think photography is very cheap, but every year it gets more expensive, but more importantly, it is harder to find really great images to collect. This means that great material will continue to get more and more expensive, and there is a long way to go before it drops out.

● ● What is your opinion about auctions specialising in photography in Europe and in the USA?

Very positively, as it is a great opportunity to really view work close up without glass etc. Just a great way to learn about the market.

● ● Do you think the idea of vintage important?

Yes and no! What is the most important thing is to buy the best print possible.

Many photographers really did not print well at first, so I personally would rather have the best print they could make. However, the market dictates the vintage, whatever the print quality the 'vintage' is better than a 'printed later'. This is a huge discussion and not one that we can have in a couple of moments. Suffice to say, buy the best you can afford and the best early print available.

● ● You take part in international fairs. What do you get out of them?

We love fairs, you meet interesting people, some great artists and it is also good to see what other people are showing. The problem is finding enough good material to show on one's own stand.

● ● What advice would you give an aspiring collector?

Collect the best you can afford and ask for advice and listen to your heart. If pictures don't 'speak' to you, don't buy them.

● ● Do you personally collect photography?

But of course! That's how I started, by collecting interesting photographs in flea-markets. I then started to buy at auctions, which was still a good and inexpensive way to collect.

I still collect and one of my favourite photographers is called Unknown! ●

prijevod / translation: Goran Vujasinović

→ Helena Srakočić-Kovač - galeristica. Kao voditeljica prestižnih fotografskih galerija, od 1975. profesionalno prati i promovira umjetničku fotografiju. Od 1998. zajedno s Dorothy Bohm osniva i vodi fotografsku galeriju Focus u Londonu.

Helena Srakočić-Kovač - gallery owner. As the leading manager of respectable photogalleries she professionally promotes fine photography since 1975. Currently she runs the Focus Gallery in London founded together with Dorothy Bohm in 1998.